

Parlem del verb amb els alumnes de secundària. Representacions gramaticals i activitat metalingüística

Carme Durán Rivas

Conèixer en profunditat la representació que han construït els alumnes de secundària de les categories gramaticals -concretament sobre el verb- ens permet identificar les estratègies que fan servir per conceptualitzar-lo i entendre les dificultats amb què es troben a l'hora de sistematitzar una categoria de gran dificultat epistemològica. És en aquest marc on situem la recerca que presentem sobre el concepte de verb dels alumnes de secundària, que tenia com a objectiu indagar en la manera que els estudiants construeixen el seu coneixement sobre la llengua, com un primer pas per, d'una banda, entendre com es produeix el procés d'interiorització dels coneixements gramaticals i, d'una altra, poder dissenyar dispositius didàctics a través d'una metodologia d'ensenyament gramatical basada en el diàleg que permeti la reflexió sobre la llengua.

Es tracta d'un estudi exploratori per la qual cosa la metodologia utilitzada ha estat diversa: a) una prova amb dos exercicis: un d'identificació del verb i reconeixement del temps verbal, i un altre de definició de la categoria amb què es pretenia fer emergir algun tipus de coneixement declaratiu; b) 11 entrevistes semiestructurades elaborades a partir d'un petit guió previ, però prou obertes per poder aprofundir en les respostes que els alumnes havien donat en les activitats escrites. Els subjectes de la investigació eren alumnes de dos grups diferents de 4t d'ESO.

L'anàlisi de les dades ens ha permès arribar a algunes conclusions:

- La noció de verb que els alumnes han construït al final de la secundària obligatòria és complexa, construïda a partir de criteris diversos i de procedència molt heterogènia que s'han anat superposant sense haver-los sistematitzat. Per conceptualitzar la categoria, fan servir una barreja de criteris, sobretot de tipus morfològic i pragmàtico-semàntic. En canvi, detectem que gairebé no es pren en consideració el funcionament sintàctic, tot i les pràctiques d'anàlisi habituals a les aules de secundària. L'elevat nombre d'arguments que tenen en compte les característiques formals ens permeten avançar la hipòtesi que els estudiants, en aquesta etapa de l'ensenyament, presenten una maduresa que els permet mirar la llengua com a objecte d'observació i anàlisi, i no només com a instrument de comunicació.
- Però la gran complexitat de la categoria, que ja es pot percebre en les definicions que en fan les diferents gramàtiques, i la manera com l'han après al llarg de la seva escolarització, en què no sembla que s'hagi partit de les idees prèvies per anar-les ajustant i encaminant a la creació d'un veritable coneixement científic de la llengua, fa que els coneixements que tenen sobre el verb no es fonamentin en una base sòlida. Responen a un cúmul d'aspectes desconnectats entre sí, que funcionen de manera acumulativa, i que en moltes ocasions no s'han acabat d'entendre i, per tant, no s'han interioritzat. Aquest fet provoca una separació entre els sabers declaratius i els sabers procedimentals.
- Les estratègies que posen en marxa per identificar el verb són múltiples: les trien d'una manera aparentment intuïtiva, poc conscient, i descarten aquelles que no s'ajusten a la representació que s'han fet de la categoria. Tot i que els

II Jornades Xarxa Llera: Joves Investigadors. 4, 5 i 6 de juny de 2009

alumnes posen en pràctica tot el que saben, no sempre saben triar les estratègies adequades a cada moment.

- Els sabers declaratius semblen uns sabers estàtics, que han crescut per acumulació, però sobre els quals no s'ha entrat a reflexionar. En canvi, els sabers procedimentals mostren que els alumnes busquen què, quan i com aplicar el que saben per arribar a una resposta reeixida, tenint en compte els contextos lingüístics concrets. És en el moment de fer, de manipular, quan apareix la necessitat d'activar la reflexió. En aquest sentit, les entrevistes han estat molt útils, ja que permeten veure com els alumnes verbalitzen les estratègies que posen en joc. Ara bé, també ens permeten corroborar que les estratègies utilitzades estan desconnectades les unes de les altres, que els alumnes tenen dificultat de trobar contradiccions entre elles, i que, en alguns casos, es converteixen en un obstacle per a la sistematització.
- La investigació corrobora resultats d'estudis anteriors sobre representacions gramaticals dels alumnes, com la falta de coherència i de sistematització dels conceptes gramaticals dels estudiants, que els coneixements gramaticals es fossilitzen (per exemple, el concepte de present, passat i futur, introduït a la primària), que els sabers declaratius són un conglomerat de coneixements de procedència diversa, que els exemples prototípics tenen una força immensa en la representació de la categoria, però també dificulten la possibilitat d'entendre'n la complexitat,... Detectem, en canvi, una major atenció als aspectes formals que en altres recerques, en què semblaven predominar criteris semàntics i pragmàtics a l'hora de conceptualitzar les categories.
- Especialment rellevant ens sembla la constatació que els alumnes es mostren molt actius davant el material lingüístic, que de seguida entren en el joc de reflexionar sobre la llengua quan es crea un ambient propici, i que fer emergir les representacions permet evidenciar quan allunyades estan dels conceptes escolars.
- Des del punt de vista de l'ensenyament, té unes implicacions evidents: cal una metodologia d'aula que parteixi de la representació que han construït els alumnes, que la faci emergir a través de la interacció, i que no defugui la complexitat de l'objecte d'estudi. Cal, per tant, dissenyar activitats d'ensenyament i aprenentatge que permetin als nois i les noies verbalitzar les representacions que han construït sobre les categories, com a primer pas per poder-los acompanyar en la necessària evolució dels conceptes construïts i que els permeti organitzar d'una manera sistemàtica el seu coneixement sobre la llengua.
- Les recerques sobre representacions dels estudiants poden ser una aportació per comprendre com aprenen els alumnes i on troben els obstacles, i, per tant, poden donar pistes de com afrontar-los en una situació d'ensenyament i aprenentatge; és a dir, com orientar l'acció didàctica. En aquest procés és necessari expressar les idees -oralment i per escrit-, argumentar-les. Cal, per tant, parlar de gramàtica a l'aula per construir un coneixement sistemàtic sobre la llengua que es basi en uns fonaments sòlids.

Els coneixements sobre segmentació i el concepte de paraula: una recerca sobre l'activitat metalingüística dels infants de primària

Maria Rosa Gil Juan

El treball que es presenta aborda les dificultats de relació entre activitat lingüística i activitat metalingüística en els aprenents de primària. Es tracta dels resultats d'una part d'un treball¹ que ha tingut com a un dels seus objectius principals observar mostres d'activitat de reflexió sobre la llengua en infants de segon de primària durant la realització d'una tasca de segmentació d'un text en paraules i en les entrevistes posteriors amb els infants. L'estudi també ha volgut fer un contrast amb els resultats obtinguts per alumnes de 4t i de 6è de primària en la resolució de la mateixa tasca. L'estudi realitzat parteix de les idees que elaboren diferents investigadors (Camps et al., 2005; Milian, 2005) sobre la dificultat que suposa per als alumnes de l'ensenyament obligatori prendre el llenguatge com a objecte d'observació i anàlisi i per tant la dificultat del camí cap a l'abstracció que reclamen els coneixements sobre el funcionament de la llengua i el seu aprenentatge. També comptem amb treballs que informen sobre l'activitat metalingüística ja en els infants de cycle inicial de primària (Fons, 1999; Rios, 1999; Bigas i al., 2001).

En el treball d'investigació que es presenta s'ha volgut utilitzar deliberadament aquesta competència dels infants per tal de poder observar rastres de l'activitat metalingüística en la realització d'una tasca de segmentació de paraules i analitzar-los.

Amb aquest objectiu principal es va dissenyar una tasca en la qual els infants havien de rescriure dos textos breus que els mostràvem sense els espais en blanc entre les paraules gràfiques. Els textos que vam escollir –un en català i l'altre en castellà– presentaven dificultats interessants pel que feia a l'establiment dels límits d'algunes paraules.

Els objectius de la recerca han estat:

- A) esbrinar els coneixements sobre la segmentació d'un text en paraules que mostren els alumnes de primària (2n-4t i 6è) en la resolució de la tasca,
- B) saber si aquests coneixements són implícits o bé els infants són capaços d'explicitar els coneixements gramaticals que van aprenent a l'escola
- C) analitzar, a partir de les entrevistes realitzades posteriorment a la tasca, els raonaments metalingüístics dels infants que desencadenen les preguntes de la investigadora sobre els resultats de la segmentació i sobre el concepte de paraula.

Els infants van resoldre la tasca per parelles; van tornar a escriure els textos que se'ls presentaven sense espais blancs entre les paraules, primer resolien la segmentació del text català i després la del text castellà. En la resolució, un dels infants dictava i assumia les tasques de supervisió i l'altre escrivia el text. En un punt determinat de cada text s'intercanviaven els rols. En acabar feien una darrera supervisió conjunta del text. Quan acabaven els dos textos se'ls feia una petita entrevista. Tant l'execució de l'activitat com les entrevistes posteriors han estat enregistrades per poder ser analitzades posteriorment amb detall.

La tasca ha estat executada per un total de 20 parelles d'infants de segon de primària, 10 parelles de quart de primària i 10 parelles de sisè de primària de dues escoles públiques de la comarca del Vallès Occidental. No preteníem controlar la llengua familiar dels participants però l'atzar va fer que a la mostra hi hagués tant parelles de

II Jornades Xarxa Llera: Joves Investigadors. 4, 5 i 6 de juny de 2009

llengua familiar catalana com castellana i també parelles mixtes. Tots van resoldre la tasca utilitzant el català, la llengua vehicular de l'escola.

L'anàlisi de la tasca proposada als infants ha estat feta amb relació a dos aspectes: a) la competència en la segmentació gràfica, i b) les mostres del coneixement metalingüístic que apareixen durant la tasca i en les entrevistes posteriors.

Pel que fa als resultats de l'anàlisi, en aquests moments únicament podem informar dels obtinguts pels infants de 2n tot i que esperem que en el moment de les Jornades de Joves Investigadors es pugui informar també dels resultats dels alumnes de quart i de sisè de primària.

Pel que fa a l'anàlisi dels textos escrits, la mitjana d'errors de segmentació que es va cometre als textos, fins i tot als de segon de primària, és molt baixa. Els errors d'hipersegmentació tenen una freqüència menor en comparació amb els d'hiposegmentació. Les dificultats es concentren en la segmentació i l'escriptura d'estructures verbals. Aquest resultat era previsible donada la complexitat d'aquestes estructures - especialment en el textos en català- en les quals és difícil separar les paraules gramaticals per la seva atonicitat i perquè no tenen el significat semàntic que permetria als infants aïllar-les o reconèixer-les. Som conscients que aquestes formes verbals són complexes per ser segmentades correctament pels infants de cicle inicial de primària ja que no tenen encara els coneixements gramaticals que els permetrien escriure els verbs i els pronoms posteriors de forma correcta. Tanmateix, fent un avanç de l'anàlisi dels resultats dels infants de quart i de sisè de primària, l'estudi mostra que els alumnes de més edat segueixen tenint dificultats en la segmentació d'aquestes estructures verbals i també que la majoria dels infants entrevistats no utilitzen coneixements gramaticals a l'hora d'argumentar la presa de decisions sobre segmentació.

L'anàlisi de les transcripcions dels enregistraments fets als alumnes de 2n en la resolució de la tasca i en les entrevistes posteriors han posat en evidència que les actuacions dels infants estan majoritàriament guiades per la recerca de significat o d'unitats amb significat i que les preguntes que se'ls fan o bé durant la resolució de la tasca o bé en les entrevistes posteriors desencadenen la reflexió sobre la llengua i obliguen a explicitar coneixements.

¹

Llicència d'Estudis de modalitat A concedida pel Departament d'Educació per al curs 2008-09 amb la supervisió de la Dra Montserrat Bigas de la UAB que porta per títol: *Els coneixements del funcionament de la llengua i el seu aprenentatge en el marc de les competències bàsiques. Anàlisi i propostes d'intervenció a partir de situacions de comunicació reflexiva.*

L'ensenyament reflexiu de la gramàtica: l'adverbi

Jordi Pérez

Si partim de la perspectiva actual que l'ensenyament de la llengua està orientat a l'augment de la capacitat lingüística dels alumnes, quin encaix té la gramàtica dintre d'aquest marc? Els professors i professores de secundària dediquem hores a explicar conceptes morfològics i sintàctics que, per un costat presenten evidents ambigüïtats i, per un altre, són assimilats pels alumnes d'una manera molt vaga i amb un sentit poc reflexiu sobre la seva utilitat.

L'objectiu general d'aquest projecte és treballar en l'ensenyament de la gramàtica basant-nos en la reflexió per part de l'alumnat. Per portar a terme aquest estudi ens centrarem en les categories gramaticals. El que intentem és oferir una orientació teòrica i didàctica, per trobar un ús metodològic més adient que permeti als alumnes no basar la identificació de les categories en qüestions semàntiques d'interpretació subjectiva i carregades d'excepcions sinó en trets sintàctics molt més objectius i que propicien el raonament gramatical i la comprensió de les estructures oracionals d'una manera més clara.

Cert és que no podem plantejar un canvi metodològic de certs aspectes gramaticals si abans no els hem definit clarament. Nosaltres ens basem en un marc teòric estructurat en quatre apartats:

- Estudis sobre gramàtica (seguint l'autora Maria Josep Cuenca).
- Estudis sobre transposició didàctica (en la línia del que suggereix Anna Camps)
- Estudis sobre normativa vigent i els mètodes que s'utilitzen a l'aula (anàlisi dels llibres de text que segueixen la normativa LOE).
- Estudis sobre la motivació de l'alumnat: inclouríem les noves tecnologies i el joc com a eines pedagògiques.

La **hipòtesi** que establim és la següent: *si concretéssim millor la teoria al voltant de les categories gramaticals, definíssim una planificació més acurada amb uns estris més eficaços (apunts, exercicis, noves tecnologies...) i introduíssim la reflexió com a eina d'optimització, milloraríem la comprensió d'aquest aspecte gramatical per part de l'alumnat?*

Evidentment, penso que sí, de fet, aquest és el motiu pel qual també realitzo una tesi doctoral dintre d'aquest marc. Aquest any ja hem realitzat el buidatge dels llibres de text de 3r d'ESO per veure què és el que diuen i quina proposta fan als professors per ensenyar la gramàtica i ja hem vist algunes incoherències i mancances. Ja hem dissenyat un pla de treball i hem realitzat un qüestionari en un institut de Sant Cugat que ens ha ajudat a confirmar la nostra hipòtesi i, alhora, ja estem elaborant una proposta alternativa a partir del que diuen les gramàtiques actuals per millorar certes confusions o per destriar quina és la proposta lingüística més escaient per portar a les aules.

A partir d'aquí, plantejem el següent objectiu general:

Objectiu general: Millorar l'ensenyament gramatical dels alumnes aprofundint en els processos de conceptualització de les categories gramaticals i les definicions amb què topem en fer-ho

II Jornades Xarxa Llera: Joves Investigadors. 4, 5 i 6 de juny de 2009

Per aconseguir aquest propòsit, establim uns objectius menors:

Objectiu 1: Conèixer de quina manera els alumnes conceptualitzen les categories gramaticals.

Objectiu 1.2.: Analitzar el coneixement que tenen els alumnes sobre el concepte d'adverbi, sintagma adverbial i les funcions que aquest realitza en un grup d'alumnes de 3r d'ESO.

- Quins problemes d'identificació d'aquesta categoria (dintre del marc de la frase o d'un text) tenen els alumnes?
- Els errors són deguts:
 - a l'ambigüitat que genera el mateix concepte d'adverbi?
 - a la delimitació del grup dels adverbis?
 - a la dificultat que tenen per simplificar la frase en grups i, alhora, en paraules?
 - a l'assumpció d'uns coneixements bàsics?
 - a la identificació de certes categories gramaticals (adjectius, conjuncions, preposicions) com a adverbis?

Objectiu 2: Elaborar una seqüència didàctica partint de la revisió de les teories lingüístiques modernes, les noves tecnologies i la transposició didàctica.

Objectiu 3: Analitzar la millora produïda després d'haver-los sotmès a un procés d'aprenentatge que segueixi les directrius marcades en els apartats anteriors d'aquest projecte.

- La simplificació dels conceptes atenent a criteris lingüístics moderns, la transposició didàctica i l'adequació dels materials per a l'aprenentatge d'aquest concepte ha facilitat la comprensió per part dels alumnes?
- Quins elements de tots els que conformen el procés d'aprenentatge han tingut un valor més destacat?

Segons les apreciacions que es constaten de l'anàlisi dels qüestionaris previs de les converses realitzades amb professors, veurem quina de les preguntes plantejades més amunt és la més important. Potser és una mica de tot o potser hi ha algun aspecte del procés d'aprenentatge que està fallant. Trobar aquest punt i esmenar-lo és un objectiu bàsic.

L'anàlisi del tercer objectiu ens portarà també a veure fins a quin punt els esforços duts a terme han tingut una recompensa o han estat un fracàs. Les conclusions extreïdes d'aquest punt són la base per a la millora d'aquest estudi i d'altres semblants que es podrien fer al voltant de les categories gramaticals.

Per últim, no hem d'oblidar l'època actual que ens ha tocat viure. El món global i les noves tecnologies ens aporta un alumnat diferent al que tenien els ensenyants fa tan sols quinze anys. Això implica la incorporació a l'aula d'estratègies diferents per copsar l'atenció de l'alumne i per al tractament de la llengua. La velocitat amb la qual barregen tics verbals i estructures d'altres llengües que circulen pels mitjans de comunicació fa que la realitat lingüística sigui més canviant que mai. Ens hem d'adaptar a aquesta nova situació i saber treure'n el profit: és ara més que mai que la comprensió de les estructures bàsiques d'una llengua possibilitarà els nois i les noies el canvi de llengua i el domini, alhora, de la seva pròpia.

L'organització i la integració dels conceptes gramaticals en finalitzar primària

Mireia Torralba

En aquest pòster s'exposa una part del treball de Recerca realitzat dins del *Máster Oficial en Recerca en Didàctica de la llengua i de la literatura*. "L'organització i la integració dels conceptes gramaticals en finalitzar primària". En aquest ens demanàvem si els alumnes tenen dificultats per establir relacions entre els diferents termes i conceptes gramaticals. I si aquesta dificultat podria contribuir a la no integració d'aquests conceptes.

L'Objectiu final del treball és aportar dades sobre l'ensenyament aprenentatge dels conceptes gramaticals en alumnes que han finalitzat la primària.

Per a l'obtenció de dades vàrem realitzar un exercici a dues alumnes que havien finalitzat el 6è curs de primària.

L'objectiu específic que preteníem amb la prova era captar la reflexió de les alumnes sobre les relacions dels conceptes gramaticals tot fixant-nos en les dificultats que tenien com també els sabers que en demostraven.

Es tractava d'una investigació amb metodologia d'anàlisi qualitativa.

L'exercici consistia en l'elaboració d'un mapa de conceptes. Tot el procés era enregistrat de forma audiovisual.

El material que vam usar: una pissarra, etiquetes, retolador, llista de termes amb un full.

Per a procedir l'anàlisi vam realitzar:

- anàlisi de la imatge final obtinguda
- anàlisi de les dades audiovisuals. (transcripció)

Els resultats de l'anàlisi demostraren que les alumnes manifestaven tenir assolits alguns coneixements gramaticals i eren capaces d'establir algunes relacions entre ells tot i que han tenien dificultats per expressar-los com a coneixement declaratiu i/o procedimental.

- . Estructura sintàctica SVO
- . Concordança entre subjecte i predicat
- . Els constituents dels sintagmes nominal i verbal
- . Les relacions de concordança en el sintagma
- . coneixement de les categories gramaticals: nombre, persona i gènere.
- . Els diferents segments de la cadena fònica
- . Diferents tipus de paraules segons el nombre de síl·labes.

Tot i això els resultat constataren mancances importants de coneixement dels propis conceptes i d'aquells altres amb els que haurien d'establir alguna relació pel que fa sobretot als complements del verb (CD, CI i CC), l'adverbi, la preposició i la conjunció. Aquestes llacunes sobre les parts de la frase ja en la oració simple situen la construcció d'aprenentatges posteriors sobre una base poc sòlida cap a l'etapa de l'ESO on s'introduiran les oracions compostes.

Lectura d'un text visual i competència comunicativa oral en llengua catalana de l'alumnat nouvingut en una aula d'acollida

Montserrat Pérez i Ventayol

La incorporació d'infants i adolescents amb bagatges lingüístics i culturals i escolars ben heterogenis a les aules obliga a replantejar algunes de les pràctiques dutes a terme fins ara, sobretot en relació a l'acolliment lingüístic. En aquest sentit, la literatura, i més concretament l'àlbum il·lustrat (text visual), poden tenir un paper destacat en aquest procés d'actualització de l'ensenyament de la llengua en aules plurilingües.

Partim de la concepció que l'educació literària és un pont privilegiat a l'hora de portar a terme a les aules pràctiques inclusives, participatives i integradores per a tot l'alumnat, ja que permet generar un intercanvi interpretatiu, cultural, social i lingüístic. Cal especificar que no es partirà necessàriament del text escrit literari, sinó que es treballarà a partir d'una altra dimensió, poc explotada encara a casa nostra, a priori més accessible, i com s'ha anat demostrant amb diferents estudis, amb prou riquesa pel que fa a la construcció de significats per part de tot tipus d'alumnat, que és el text visual. Les característiques de la imatge visual davant les del text escrit permeten que l'alumnat, sigui quina sigui la seva competència lingüística en la llengua d'escolarització, pugui participar més activament en la interpretació del text. En el nostre cas, recorrerem a la utilització de l'àlbum il·lustrat sense lletra com a material de base per al desplegament de la investigació.

A més, igual que la lectura compartida del text escrit, la interpretació compartida d'imatges visuals és un recurs de primer ordre per a la configuració de "comunitats interpretatives" i per tant per a la progressiva conformació de "comunitats de lectors", imprescindibles per a la creació de vincles, tant socials com culturals, entre els membres de la comunitat. I aquesta pot ser una de les millors maneres de fomentar el sentit de pertinença al grup, un dels objectius finals de qualsevol procés d'acolliment i integració de l'alumnat nouvingut. Aquesta serà, en aquest treball, una de les qüestions prioritàries en l'anàlisi de les dades obtingudes.

La finalitat d'aquest treball de recerca és analitzar de quina manera la participació de l'alumnat d'una aula d'acollida en activitats de lectura d'un text visual afavoreix el desenvolupament de la competència comunicativa en llengua catalana, i especialment si hi ha aprenentatge lingüístic. En aquesta recerca partim de la hipòtesi que el text visual ofereix un format adequat als aprenents per a la seva interpretació en llengua meta, sempre i quan, aquesta interpretació s'estableixi en un marc d'interpretació conjunta. Es vol corroborar, doncs, si la lectura d'un text visual pot desplegar tot un sistema de respostes i interpretacions en una llengua de la qual encara no s'és competent.

Així, es vol donar resposta a les preguntes següents:

- El text visual afavoreix la participació de l'alumnat de l'aula d'acollida en la seva interpretació? En quina mesura?
- La interpretació compartida d'un àlbum sense lletra com el *Soldadito de plomo* propicia el desenvolupament de la competència comunicativa oral en llengua catalana? Quins indicis podem localitzar-hi?
- La participació en activitats literàries en què el que es persegueix no és l'avaluació de la forma lingüística sinó l'intercanvi de continguts expressius i interpretatius desencadena aprenentatge lingüístic? Quins indicis hi trobem?

En aquesta recerca, es conjuminen dos camps teòrics: el que abasta la recerca en l'àmbit de l'educació literària, i més específicament la recerca sobre el llibre-àlbum i el de l'adquisició de llengües. Dos camps que en aquest treball de recerca s'acaben retroalimentant, ja que el que es persegueix en un últim terme és la formació d'individus competents tant lingüísticament en llengua meta com literàriament. I és que és a través de la paraula que l'aprenent podrà expressar el que li suscita el text que té entre les mans.

Per portar a terme una anàlisi i una descripció de les potencialitats de la lectura visual, ens serà molt útil com a text de referència l'estudi portat a terme per les professores E. Arizpe i M. Styles entorn la lectura visual titulat *Lectura de imàgenes*, que inclou una revisió de la literatura escrita sobre l'alfabetització visual i la recepció dels àlbums il·lustrats en alumnat autòcton i al·lòcton. Ja fa un cert temps que la relació entre immigració i lectura que ha ocupat el centre d'atenció de gran quantitat de recerques i estudis, però són pocs els que s'han centrat a treballar a partir de l'àlbum il·lustrat. En aquests casos, majoritàriament, el que s'ha investigat és el rol que juga l'àlbum il·lustrat en el desenvolupament de lectors emergents i en la integració d'infants amb bagatges culturals diverses en les noves comunitats (anglosaxones). La recerca ha permès veure que malgrat les distàncies culturals, els àlbums condueixen a activar un ventall de processos cognitius i afectius, sigui quin sigui el nivell de competència en anglès de l'aprenent (Arizpe, Styles, 2008)¹. A més, els àlbums proveeixen un suport addicional perquè l'alumnat no ha de dependre solament del text escrit, sinó que té pistes visuals que l'ajudaran i li permetran estendre la comprensió. Però si el text no té lletra, com seria el cas de la nostra recerca, esdevé, encara més, un bon punt de partida, ja que la totalitat de la història és en les il·lustracions, les quals seran interpretades singularment per cada lector (Laycock, 1998)².

Per a l'anàlisi i la descripció del que ocorre en relació a l'ús de la llengua meta quan es participa en activitats literàries interpretatives i expressives, hem de recórrer a propostes teòriques que lliguin aprenentatge lingüístic i participació en activitats que impliquin la interacció amb altres membres. Perquè, de fet, no podem separar les formes lingüístiques de les activitats dins les quals apareixen (Mondada, 2001)³. Fer-ho, implicaria obtenir una visió equivocada i reduccionista de les dades verbals. En definitiva, ús verbal i actuació en activitats socials conformen la mateixa cara de la moneda: aprendre a comunicar-se en la llengua objecte d'estudi. I aprendre a comunicar-se no és només el domini de les formes lingüístiques, sinó també el domini del que s'ha anomenat des de l'etnografia la competència comunicativa (que inclou competències lingüístiques, cognitives i socioculturals); és a dir la capacitat de reajustar-se a les exigències de la situació; la capacitat de replantejar les interpretacions respecte a la tasca en curs, la capacitat de donar compte de les accions que porten a terme (Nussbaum, Escobar, Unamuno, 2006)⁴. Aprendre, des d'aquest punt de vista, significarà per a l'aprenent adquirir noves maneres de dir;

¹ Arizpe, E.; Styles, M. (2008): "The voices behind the pictures. Children responding to postmodern picturebooks", a Sipe, L. & Pantaleo, S.: *Postmodern picturebooks. Play, Parody and Self-referentiality*. Ed. Routledge, Nova York.

² Laycock, L. (1998): "A way into a new language and culture", a Evans, J. (ed.): *What's in the picture? Responding to illustrations in picture books*. Sage Publications Ltd, United Kingdom.

³ Mondada, L. (2001): "Pour une linguistique interactionnelle", a: *Marges linguistiques, Revue électronique en sciences du langage*, núm. 1, maig 2001. [Text en línia]. Consulta feta 29/4/09. Dins World Wide Web:

< http://www.revue-texto.net/1996-2007/marges/marges/Documents%20Site%2000/artml0000_ml/artml0000_ml.pdf >

⁴ Nussbaum, L., Escobar, C., Unamuno, V. (2006): "Una lingüística interactivista de la enseñanza y el aprendizaje de lenguas. A: Camps, A. (coord.) *Diálogo e investigación en las aulas. Investigaciones en Didáctica de la Lengua y la Literatura*. Barcelona: Graó.

II Jornades Xarxa Llera: Joves Investigadors. 4, 5 i 6 de juny de 2009

significarà aprendre a participar adequadament en pràctiques escolars i, en definitiva, significarà convertir-se en membre de la comunitat en la qual s'actua; en aquest cas, l'aula.

En aquest treball s'ha portat a terme una recerca etnogràfica qualitativa, des d'una posició d'observadora participant. S'han obtingut dades de tipus conversacional d'un grup de 8 alumnes de l'aula d'acollida de l'IES L'Estatut, de Rubí. L'àlbum escollit és *El soldadito de plomo*, de Jörg Müller (sense lletra). Malgrat que el títol és en castellà, com que no té lletra, s'ha trobat que era adequat utilitzar-lo en aquest treball. Les dades s'han obtingut de les dues entrevistes semiestructurades que es van portar a terme amb cada alumne sobre l'àlbum, a mode de *picture walk*, en què se'ls encoratjava a parlar sobre el que veien i el que passava a cada il·lustració, i de la sessió de lectura compartida que s'organitzà. S'ha fet un enregistrament d'àudio de totes les dades, i de la sessió de la lectura compartida, a més, també se n'ha fet un enregistrament amb vídeo. L'alumnat amb qui s'ha treballat és de 2n d'ESO, excepte un dels nois, que és de 3r. L'origen és variat (Senegal, Bolívia, Xina i Marroc) i tots porten menys de dos anys entre nosaltres. Les dades obtingudes estan en procés de tractament i anàlisi des d'un enfocament conversacionalista.

Analyzing complexity in foreign language monologic oral production in a CLIL context

Natalia Evnitskaya

Aquesta proposta del pòster presenta un estudi exploratori en el qual tres eines analítiques quantitatives aplicades en la recerca sobre la Adquisició de Segones Llengües (ASL) - la T-unit, la Unitat d'Anàlisi de Parla (AS-unit) i la Idea-unit - es van posar a prova amb les dades empíriques d'aprenents de llengua estrangera (LE). L'objectiu de la recerca va ser d'investigar si, i fins a quin punt aquestes tres eines podrien ser apropiades i eficaces per a l'avaluació de la complexitat de les produccions orals acadèmiques en llengua meta dels aprenents.

La primera eina, la T-unit, va ser suggerida per Hunt (1970) per a mesurar la maduresa sintàctica dels escolars a la escriptura i va ser definida com "una oració principal més totes les oracions subordinades i estructures no clausals que l'acompanyen o que en formen part". Des dels anys 70, la T-unit és la unitat d'anàlisi més popular entre les que s'apliquen a les dades d'aprenents de la L2 o la LE. El fet que aquesta eina també era utilitzada per investigadors que treballen amb el discurs oral d'aprenents ha determinat la seva elecció per al nostre estudi. La segona unitat va ser proposada per Foster, Tonkyn i Wigglesworth (2000) com a eina estàndar i d'aplicació fàcil per a l'anàlisi de les dades orals en la recerca sobre la ASL. Els autors van elaborar la T-unit amb la finalitat de poder tractar la complexa realitat de les produccions orals dels aprenents de la L2/LE que de vegades resulten ser molt fragmentàries. Es va definir com a "... un enunciat d'un parlant que consta d'una oració independent, o una unitat sub-clausal, juntament amb qualsevol oració subordinada associada a qualsevol de aquestes dues". La darrera eina va ser introduïda per Ellis i Barkhuizen (2005) que la defineixen com: "un segment de missatge que consta d'un tema i un comentari, que està separat de les unitats contigües sintàcticament i/o amb l'entonació". Tenint en compte que la unitat fa referència a la construcció dels continguts curriculars i la seva complexitat, la vam considerar altament atractiva i prometedora per a examinar el progrés en el discurs acadèmic d'aprenents.

Les dades empíriques analitzades eren enregistraments d'àudio dels pre-tests i post-tests individuals dels aprenents de la LE que van ser recollits durant l'aplicació d'una seqüència didàctica CLIL (ciències naturals en anglès) en un institut d'educació secundària públic català l'any 2005. Els pre-tests i post-tests eren idèntics, constaven de tres preguntes obertes sobre el tema de la seqüència i el seu objectiu era obtenir un tipus específic de discurs acadèmic oral fet en la LE, més concretament, una producció monològica explicativa.

Per poder provar l'eficàcia de les eines en l'avaluació de la complexitat de la llengua d'aprenents produïda, vam utilitzar una metodologia de recerca que s'aplica tradicionalment en el camp de la ASL per a mesurar el discurs d'aprenents tant escrit com oral i vam treballar dins de l'enfocament quantitatiu. Així, els procediments a seguir van ser: (1) les dades transcrits van ser segmentades en les T-units, AS-units, i Idea-units segons la definició de cada unitat, (2) les dades van ser quantificades aplicant cada unitat d'anàlisi.

Per a aquesta segona fase d'anàlisi, les mesures escollides eren: (a) dues Freqüències (Freqüència d'Unitat i Freqüència de Llargada d'Unitat) que podrien mostrar el progrés en la complexitat general, (b) dues Proporcions (Proporció de les

II Jornades Xarxa Llera: Joves Investigadors. 4, 5 i 6 de juny de 2009

Oracions i Proporció de les Oracions Subordinades) que podrien proporcionar informació sobre la complexitat sintàctica.

No obstant això, en la primera fase de l'anàlisi la T-unit i la Idea-unit van crear diversos problemes metodològics a causa de l'origen oral de les dades. En relació amb la T-unit, el procés de la segmentació va mostrar que la definició d'aquesta eina resulta ser massa àmplia i ambigua quan s'aplica al discurs oral monològic d'aprenents de la LE de nivell baix-intermedi. Per això, com a conseqüència, la unitat va ser poc apropiada per a tractar les nostres dades. En la nostra opinió, això es deu a la seva pròpia natura, perquè va ser desenvolupada per a l'avaluació formal de la maduresa sintàctica de l'escriptura dels aprenents. L'aplicació de la Idea-unit va mostrar que, per una banda, aquesta eina de recerca va tractar amb èxit els casos problemàtics que la T-unit no va poder resoldre a causa del seu interès en el l'aspecte proposicional de la llengua produïda més que en el formal. D'altra banda, s'havia d'aplicar a les dades dues vegades; la primera segmentació va resultar ser molt ambigua i invàlida per a la posterior quantificació a causa de la imprecisió de la seva definició respecte als límits de la unitat. Després d'haver resegmentat les dades, es podia observar que la Idea-unit va començar a funcionar més acuradament. En relació amb la AS-unit, aquesta va aconseguir resoldre els problemes metodològics de la primera eina de recerca a causa de la seva precisió en els procediments de segmentació i de la seva sensibilitat envers els trets típics del discurs oral que sembla que li manquen a la T-unit.

En el procés de la quantificació de les dades - en comparació a la primera fase de l'anàlisi - la T-unit va resultar ser eficaç en: (1) la identificació del progrés en la complexitat de la llengua produïda que es pot atribuir al tractament de CLIL i (2) la distinció entre aquells subjectes que van aconseguir aquest progrés i aquells que no. Si es comparen els resultats obtinguts amb la AS-unit amb aquells obtinguts amb la T-unit, els de AS-unit semblen ser menys eficaços en mostrar les diferències entre els subjectes. No obstant això, amb la segona unitat van sorgir més resultats estadístics significatius que amb la primera. Això es pot interpretar com un grau més elevat de la precisió i de la sensibilitat de la AS-unit als efectes del tractament CLIL sobre els subjectes. Mentre que els resultats de la quantificació de les dades feta amb la Idea-unit van mostrar que aquesta eina resulta poc adequada i eficaç en l'avaluació de la complexitat de dades d'aquest tipus.

Així, de l'anàlisi de les tres eines de recerca triades per al nostre estudi es pot concloure que la AS-unit va resultar tenir diversos avantatges importants respecte la T-unit i la Idea-unit:

- (1) va ser capaç de resoldre els problemes metodològics en la segmentació de les dades que van sorgir amb la T-unit,
- (2) va poder aplicar-se millor i va resultar ser més apropiada per a dividir les nostres dades en unitats a causa dels seus principis de segmentació precisos i transparents així com de la seva sensibilitat als trets típics del discurs oral,
- (3) en mesurar la complexitat va mostrar el nivell més alt de precisió i sensibilitat pels canvis més petits en la producció oral monològica dels subjectes.

Encara, però, es molt recomanable i necessari l'examen d'un corpus més extens per a poder fer qualsevol generalització sobre la conveniència i eficàcia de les eines aplicades tant per a la segmentació de les dades com per al seu mesurament.